

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

Capvt Primvm. De Temperantia, eiusque partibus in genere.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

LIBER QVARTVS
DE
QVARTA VIRTUTE
CARDINALI
TEMPERANTIA.

HIC liber constabit quatuor capitibus. Primum erit de Temperantia eiusque partibus in genere. Secundum, De speciebus Temperantia, seu partibus illi subiectis, Abstinentia, Sobrietate, Castitate, & Virginitate. Tertium, De vitis, quæ Temperantia speciebus aduersantur; scilicet Gula, Ebrietate, Luxuria. Quartum, De virtutibus Temperantia annexis, Continentia, Clementia, Modestia, vitisque oppositis.

CAPVT PRIMVM.

De Temperantia, eiusque partibus in genere.

Habet Dubitationes 4.

DVBITATIO PRIMA.

Quid sit Temperantia, & quod eius officium.

D. Thomas quæst. 141.

1
Temperantia dupliciter accipitur.

TEMPERANTIA, Græcè *σωφροσύνη*, dupliciter accipitur, vt notat D. Thomas a. 2. in corp. Primò, Secundùm amplitudinem suæ significationis, pro virtute, quæ refranat affectum ab his, quæ ipsum contra præceptum rationis alliciunt. Temperantia enim insinuat quamdam temperiem & moderationem, quam ratio actionibus & affectibus humanis imponit. quo modo non est virtus specialis; nam omnis virtus moralis id præstat. Iustitia enim retrahit affectum à furtis, à rapinis, ab iniquis contractibus, & similibus, quæ ipsum ratione lucri ad se trahunt: fortitudo, à fuga: magnanimitas, à sectandis rebus caducis, & honoribus humanis, &c.

2 Secundò, Strictè, & *ἡμετέριον*, pro virtute, quæ refranat appetitum in his quæ maximè alliciunt: & sic est virtus magis specialis, & cardinalis, de qua hîc agendum.

Materia.

Huius virtutis materia sunt delectationes corporales, non omnes, sed quæ tactu percipiuntur ex esulentis, & poculentis, & rebus venereis.

3 Vbi Notandum est ex Aristotele 3. Ethicorum

c. 10. quæsdã delectationes esse spirituales, quædam corporales. Spirituales dicuntur quæ sequuntur operationem mentis, vel phantasie, vt sunt omnes, quæ ex contemplatione rerum diuinarum, vel naturalium, vel cuiusvis veritatis nascuntur. Item ex honoribus, & fabularum narratione, &c. circa huiusmodi non est propriè temperantia: nemo enim dicitur temperans, aut intemperans, quòd huiusmodi oblectationes moderatè, vel præter modum quærat, sed vel curiosus, vel ambitiosus, vel alio nomine. Impropriè tamen & metaphoricè possunt dici intemperantes, qui in rebus spiritualibus sensibilem quamdam suauitatem nimium sectantur; quasi hæc sit præcipuus illius fructus: non quòd talis delectatio sit mala, vel prohibita; sed quia plurtis, quàm oportet, æstimatur, & solidæ virtuti præponitur.

Delectationes duplices.

Corporales sunt quæ capiuntur per sensus externos. sed neque circa has omnes versatur hæc virtus: quia nemo iudicatur temperans aut intemperans, quòd a spectu calorum & figurarum, aut cantu, aut odoribus moderatè aut immodicè delectetur; nisi quatenus hæc incitant ad delectationes gustatus, vel tactus. restant igitur horum duorum sensuum voluptates; inter quas & illas hæc est

Delectationes corporales.

est differentia, quod hæc sunt homini cum reliquis animalibus communes, reliquorum verò sensuum homini propria. solus enim homo delectatur coloribus, & vocibus, & odoribus, propter ipsam obiectorum suauitatem, & perfectionem, absque vllò respectu ad voluptates tactus aut gustatus: cetera verò animalia nequaquam; sed solum ut hæc imaginationem cibi aut commixtionis ingerunt, horumque simul cupiditatem excitant. non enim lupo delectatur figura ouis per se, aut balatu, aut odore, sed esca; & illis per accidens tantum, quatenus apprehensionem esca vicinæ concitant. Sic aues cantu, non ob dulcedinem & proportionem, sed ut excitat ad coniunctionem: cuius signum est, quod non delectentur nisi voce sui generis; non enim passer cantu luscinia, sed suæ speciei gaudet, eique respondet.

4
Voluptates
gustus &
tactus.

Igitur temperantia primario versatur in voluptatibus gustus & tactus moderandis: hæc enim & vehementissimæ sunt, & à ratione longissimè abducunt; sunt enim nobis cum bestiis communes, & ea parte, quæ cum illis convenimus, percipiuntur: unde etiam maximè turpitudinem, & dedecus coniunctum habent, cum similes brutis faciant. quare maximè necessaria fuit virtus quæ has frænaret, & secundum rationis præscriptum, (quæ humanarum actionum est mensura) ut homine sint digna, moderaretur. Secundario tamen etiã in oblectatione aliorum sensuum; nimirum quatenus horum oblecta ad voluptatem tactus vel gustatus, mediante imaginatione, incitant: eiusdem enim virtutis est, moderari finem, & ea quæ sunt ad finem.

5
Aduerte tamen, voluptatem gustatus, si per se & solitariè spectetur, non esse sufficientem materiam temperantia; tum quia hæc non magni æstimatur, neque magnam difficultatem adfert, ut patet in iis, qui vina probandi causâ degustant, aut obsonia condiunt; tum quia non dicitur quis intemperans (Græcis ἀσώτως) quod in deliciis ciborum, & saporum oblectamentis excedat, si in aliis modum seruet; sed delicatus & τρυφώδης: tum quia præcipua oblectatio cibi & potus non est in gustando, sed in fruendo; quæ fructio fit per contactum, maximè dum traiciuntur per œsophagum. Vnde helluo quidam Philoxenus nomine, optabat sibi collum longius collo gruis, ut qui contactu cibi, quam gustatu magis delectaretur, ut Aristoteles 3. Ethic. c. 10. refert. Itaque hæc voluptas non sufficit, nisi accedat ea quæ est per sensum tangendi. Verum quia etiam ex saporibus per sensum gustatus magna voluptas capitur, & propter hanc multum intemperanter edunt & bibunt, vtramque ad materiam temperantia dicimus pertinere: maximè cum gustatio fiat per contactum, & Aristoteles dicat gustatum esse quemdam tactum.

6
Proxima
materia
temperantia.

Ex his patet Primo, Quæ sit proxima huius virtutis materia, cui suam formam imprimit: cum enim circa delectabilia tactus, id est, esculenta, poculenta, & venerea versetur, ut in horum appetitione, delectatione & vsu externo modum rationis seruemus; sequitur, proximam temperantia materiam esse horum appetitionem & delectationem: his enim animi affectibus immediatè modum rationis imponit, eos frænando & coercendo, ne debitum modum excedant, ne vim menti inferant; sed tales sint, ut animi sui compotem, suæque sponis relinquunt.

Remotior, est ipse externus vsus: huic quoque

modum imponit, faciendo ut talis sit, qualis temperantem vitum decet.

Remotissima autem, sunt ipsa obiecta delectabilia.

Itaque officium temperantia est, moderatè se habere in illis delectabilibus, non solum vsu & actu externo, sed etiam affectibus internis; nimirum interius appetendo quantum, quale, ubi, quando, & quo modo oportet, & similiter exterius vsurpando; sicut principale officium fortitudinis, fortiter agere, non solum exterius in opere, sed etiam interius in affectibus. Idem docet D. Aug. lib. de Morib. Eccl. cap. 19. *Munus eius (temperantia) est in coercendis sedandisque cupiditatibus, quibus inhiamus in ea quæ nos auerunt à legibus Dei, & à fructu bonitatis eius, quod est beata vita.* Fufius & distinctius officium huius virtutis expressit D. Prosper l. 3. de vita contemplat. c. 19. *Temperantia, inquit, temperantem facit, abstinentem, parcum, sobrium, moderatū, pudicum, tacitum, serium, verecundum. hæc virtus si in animo habitat, libidines frænât, affectus temperat, desideria sancta multiplicat, vitiosa castigat, omnia in nos confusa ordinat, ordinata corroborat, cogitationes prauas remouet, inferi sanctas, igne libidinosæ voluptatis extinguunt, animi teporem desiderio future remuneracionis accendit, mentem placida tranquillitate componit, & totam semper ab omni vitiorum tempestate defendit, & c. ubi quædam functiones tribuit temperantia, (ut, cogitationes sanctas inferere, desideria sancta multiplicare, animi teporem accendere, mentem ab omni vitiorum tempestate defendere) non quod ipsa hos actus eliciat, sed quia est optima dispositio, hominem ad eos præparans, & expeditum reddens: facit enim mentem maximè idoneam rerum diuinarum meditationi; ex meditatione autem & ex consideratione omnes reliquæ virtutes procedunt: nam omnia panè vitia & peccata proueniunt ex defectu considerationis, quod bona & mala pro meritis non expendantur, unde videmus, omnes panè Sanctos pro abstinentiam ad virtutum culmen peruenisse, eamque esse ceterarum veluti fundamentum. unde Philo in libello de supplicum virtutibus; *Continentiam, primum tamquam fundamentum in anima collocant, deinde ceteras virtutes superstruunt;* & Menander ipsam ἀσώτως τρυφών, penum virtutis vocat; quia omnis virtus ex illa facillè veluti ex quodam penu depromitur.*

7
Officium
temperantia.

Omnia
peccata
quomodo
ex defectu
considera-
tionis.

8
Patet Secundò, Temperantiam meritò dici virtutem cardinalem seu principalem. sicut enim fortitudo est virtus cardinalis, quia confirmat animum aduersus ea, quæ inter omnia ardua contra rationem maximè absterrent; ita temperantia, quia coercet in iis, quæ inter omnia omnia delectabilia maximè contra rationem alliciunt. sicut enim illa versatur in principali arduo & terribili, animum contra illud confirmando; ita hæc in principali delectabili, appetitum coercendo.

DUBITATIO II.

Quæ sit regula temperantia statuenda.

Diuis Thomas art. 6.

9
R espondeo, Hanc à sanctis Patribus & Scriptura sacra statui in ipsa rerum ad hæc vitam & hu-

Regula
temperan-
tia.

& huius vitæ officia pertinentium necessitate. Ita D. Augustinus lib. de Moribus Ecclesiæ c. 21. *Habet, inquit, vir temperans, in huiusmodi rebus mortalibus & sumentibus, vitæ regulam, utroque Testamento firmatam; ut eorum nihil delingat, nihil per se appetendum putet; sed ad vitæ huius atque officiorum necessitatem, quantum satis est usurpet, utentis modestia, non amantis affectu.* vbi nota illud, *Vita & officiorum necessitatem.* Hieronymus in cap. 44. Ezech. explicans illud, *Et dices ad exasperantem: Caro similiter circumciditur, ut nequaquam faciamus terræ opera, quæ pro necessitate corporis facere compellimur, cibum capere, & potum & somnum, & uti vestibus: quæ tunc circumcidimus, si non ad delicias & ad luxuriam, & ad inerciam, sed ad necessitatem naturæ, & corporis istius sustentaculum cuncta faciamus, qui bibit vinum modicum propter stomachum & frequenter infirmitates, & odit ebrietatem, circumcidit carnem suam, &c.* Idem tradunt alij.

Necessitas
qua.

Hic tamen sub necessitate intelligunt etiam utilitatem & convenientiam. non enim illud solum dicitur necessarium vitæ humanae, eiusque officii, sine quo vivere, aut ea officia obire non potes, sed etiam sine quo non potes commodè & convenienter tuo statui, spectata conditione loci, personarum quibuscumque viuis, & negotiorum occurrentium. Eodem pertinent multæ sententiæ Scripturarum, Ecclesiastici 29. *Initium vitæ hominis aqua & panis, & vestimentum, & domus protegens turpitudinem.* Initium, id est, caput & summa eorum quæ vitæ hominis sunt necessaria, simili phrasi dictum est Psalm. 110. *Initium sapientiæ timor Domini.* & Psalm. 118. *Principium verborum tuorum veritas.* 1. ad Cor. 7. *Hoc itaque dico, fratres: tempus breue est: reliquum est ut & qui habent uxores, tamquam non habentes sint, & qui gaudent, tamquam non gaudentes, & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur: proterit enim figura huius mundi.* & 1. ad Tim. 6. *Habentes alimenta, & quibus regamur, his contenti simus.* & similia.

Vt autem clariùs quænam sit temperantiæ regula intelligatur,

10
Explicatur
clariùs.

Notandum est, aliam esse eius regulam ut versatur in esculentis & poculentis; aliam ut in veneris. nam alius debet esse finis in horum usu, alius in illorum. Ut igitur circa cibum & potum versatur, eius regula sumenda est ex fine, ob quem illa usurpantur: hic autem est bona corporis valetudo, & mentis ad suas functiones idonea dispositio; quorum utrumque indicavit D. Augustinus illis verbis, *ad vitæ & officiorum necessitatem.* ob hanc enim causam, & quatenus ad hunc finem expedit, secundum rectam rationem est edendum & bibendum; non amplius, nec alio modo: nisi forte in aliquo casu, vbi id necessarium foret ad finem maioris momenti: (v. g. ad euadendam mortem, vel aliud graue malum.) Nec etiam minus, nisi ob similem causam; vel nisi finis altior intendatur, v. g. satisfactio pro peccatis, &c. Ratio est, quia cibus & potus, & omnis voluptas quæ est in illis, à naturâ, seu à Deo naturæ conditore ordinata est ad corporis assiduam, quas calor efficit, ruinas sarcinandas; illudque quantum ista mortalitas patitur, in sua integritate & vigore conseruandum. corporis autem bona constitutio est propter animæ functiones; nam si corpus corruptibile aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem; multò magis id fa-

cit si mala affectio accesserit. quare mensura in appetitione, delectatione & usu ciborum seruanda, ex hoc fine sumenda est. Itaque qui plus comedit aut bibit, vel sapiùs, vel alio modo, vel res alias quàm congruit valetudini, aut mentis functionibus, non seruat temperantiæ regulam. Idem dicendum de eo, qui solius voluptatis causâ; vt ex testimonio D. Augustini colligitur. appetere enim vel facere aliquid solius voluptatis causâ, etiamsi ea licita sit, non est opus virtutis, aut vlla laude dignum; quia hoc motiuum non est per se honestum, sed inferioris ordinis; quale etiam in brutis locum habeat.

Qua verò parte versatur in re venerea, temperantiæ regula extra coniugium est, ab his penitus abstinere: in coniugio eatenus vti, quatenus expedit prolis causâ, non voluptatis. vide D. Augustinum lib. de bono coniugali, cap. 6. & 7.

D V B I T A T I O III.

Quæ vitia temperantiæ in genere aduersentur.

D. Thomas quest. 137.

Respondeo, hæc duo ei aduersari, *Intemperantiam & Stuporem.* hoc D. Thomas vocat

Insensibilitatem; id enim sonat *ἀναισθησία*, quod Latine vitatiùs stupor dicitur. Stupidi enim dicuntur, qui parum sentiunt. Illud opponitur temperantiæ per excessum, hoc per defectum. Stupor enim est, cum quis ita auersatur & fugit delectationes tactus & gustus, vt noliteis vti, quando, vel vbi, vel quantum secundum rectam rationem oportet: quod vitium rarum est. pauci enim in voluptatibus idèd peccant, quòd parum eas expetant, vt Aristoteles ait libro 2. Ethic. cap. 7. Erit peccatum mortiferum, si ex eo pratermittat quis id, ad quod sub peccato mortifero obligatur; quale est reddere debitum coniugi exigenti, sumere cibum ad vitam necessarium. Veniale, si ad illud obligetur sub veniali. Vide Caietanum verb. Insensibilitas. Denique peccatum erit, saltem veniale, quamuis non obligetur, si omnem delectationem gustatus fugere velit, tamquam per se malam & peccatum; nisi ignorantia excuset: quia hoc iudicium est contra rectam rationem, & ex falso fundamento procedit, est enim delectatio illa per se bonum indifferens; non autem bonum vel malum morale. Secus, si ob aliquam iustam causam, v. g. causâ castigandi corporis, satisfaciendi pro peccatis, &c. sicut multi Sanctorum fecèd.

12

Stupor.
Quale peccatum.

Intemperantia (Aristoteli *ἐκπαρσία*) est excessus in concupiscendis vel fruendis delectationibus gustus vel tactus; vt cum appetuntur, vel usurpantur, quando vel vbi non oportet, vel plusquam oportet, vel non eo modo quo oportet, vel quas non oportet. estque peccatum mortiferum; aut veniale, pro conditione materiæ in qua versatur, vt infra ex speciebus eius constabit.

Notandum autem Primò, hoc vitium inter omnia vitia humana esse maximè probrosum & in-
fame; vt docet Aristoteles 3. Ethic. cap. 12. Ratio est, tum quia homo vincitur à delectationibus infimis, quas cum brutis habet communes; & ita similis fit brutis, & in eorum ordinem redigitur, humanæ naturæ dignitate, & rationis luce

13

Intemperantia.
14
Est vitium
probrosissimum.

veluti extincta, fit mancipium ventris & gulæ, & rerum vilissimarum seruus: à quo enim quis vitus est, huius & seruus efficitur, Apostolo teste; tum quia in illis voluptatibus fruendis, nihil, sicut in aliis vitiis, elucet ingenij, nihil industria, nihil generositatis, nihil quod hominem deceat, sed brutus sine ratione impetus, & cæca sui ad pastum & venerem abiectio. Dixi, inter vitia humana, id est, quæ hominis naturæ aliquo modo sunt conformia; quia magis probrosa sunt quæ à natura humana profus abhorrent; vt delectari esca carnis humana, vel brutorum aut maledorum concubitu: quæ vitia Aristoteli lib. 7. Ethic. c. 5. non sunt humana, sed ferina, vel morbosa, (quia ex prava dispositione, & corrupta phantasia fit vt videantur delectabilia, à quibus natura alias maxime abhorret) & ideo sunt peiora quam simplex intemperantia. non tamen negat ea ad intemperantiam pertinere: sed potius vult in illis summam intemperantiam esse, vt quæ modum humanum excedat.

15
Esse vitium puerile.

Notandum Secundò, Idem vitium ab Aristotele libro 3. Ethic. cap. 12. ad puerilia vitia referri; quia concupiscentia est similis puero; idque ob quatuor causas, quas ibi attingit. Primò, Quia sicut puer impetu fertur ad ea quæ oblectant, abique rationis directione, ita concupiscentia. Secundò, Puer si suo arbitrio permittatur, crescit in propria voluntate, magisque fit indies rebellis, iuxta illud Ecclesiastici 30. *Equus indomitus euadit durus, & filius remissus euadit princeps*: concupiscentia, si suis motibus linatur, augetur indies, magisque fit rationi refractaria. Tertio, Puer emendatur, si coercetur: concupiscentia, si coercetur & comprimatur, ad debitum honestatis modum perducitur. Quarto, Puer debet viuere ex præscripto pedagogi; concupiscentia animæ facultas, ex imperio rationis.

DUBITATIO IV.

Quæ sint partes temperantiæ.

D. Thomas q. 143.

16
Integrantes.

D. Ius Thomas partes triplices statuit huius virtutis, sicut supra fortitudinis; integrantes, subiectiuas, & potentiales. *Integrantes* duas, *verecundiam* & *honestatem*: nam integrum officium temperantiæ duabus partibus constat, fugâ turpitudinis intemperantiæ, & amore decoris temperantiæ: ad fugam turpitudinis iuuat *verecundia*; ad amorem decoris, *honestas*.

Verecundia.

Vbi aduerte, *verecundiam* non esse propriè virtutem, sed passionem; dici tamen latè virtutem, quatenus laudabile est fugere turpia & probro digna; quod facit hæc passio. est enim timor probri ex consideratione rei vel facti turpis seu probrosi. Itaque cum probrum fugiat, facit etiam vt vitemus ea quæ probro sunt digna; qualia maxime sunt peccata intemperantiæ: & hac ratione iuuat virtutem temperantiæ, estque aliqualis ad eam dispositio.

17
Honestum.

Honestum in moralibus dupliciter accipitur. Primò, Generatim, & sic conuenit omni operi virtutis: nam ratio honesti moralis consistit in conformitate cum iudicio rectæ rationis, tamquam regulâ operationis naturæ rationalis; & cum ipsa natura rationali vt fundamento illius regulæ.

Hæc autem conformitas rationem virtutis constituit in operibus humanis, ac proinde reperitur in omni actu virtutis: differt autem à ratione delectabilis, quæ est in eodem opere, consideratione. Ratio enim delectabilis in eo sita est, quòd aptum sit parere delectationem; ratio honesti, in conformitate cum iudicio recto. Verum hæc est causa & fundamentum illius in opere virtutis: quia delectatio sequitur ex eo, quòd obiectum sit conforme. Itaque honestum, cum sit conforme rationi, erit etiam delectabile rationali parti; sicut ea quæ sensibus sunt consentanea, sunt delectabilia parti sensitiuæ: omnis enim delectabilitas nascitur ex conformitate & consensione, vel cum ratione, vel cum sensu, vel cum natura, vel cum aliqua dispositione ingenita, aut acquिता naturæ sentientis, aut intelligentis.

Secundò, Capitur honestum strictè, pro eo in quo peculiari ter elucet decor temperantiæ. hic autem decor elucet, Primò, In operibus temperantiæ: hæc enim habent peculiarem pulchritudinem, quatenus excludunt ea quæ hominem maxime dedecorant, vt sunt voluptates brutorum. Secundò, In ipso habitu virtutis, quatenus ad opera temperantiæ inclinât. Tertio, In quadam inclinatione speciali, quam quidam habent ad castitatem; & alia temperantiæ opera: videntur enim quidam natura casti & sobrii. Si primo modo spectetur, est conditio quædam operum temperantiæ. Si secundo modo, sic potest dici pars temperantiæ; quia reipsa non videtur distingui ab habitu, sed esse ipsemet habitus temperantiæ inadequatè conceptus; quatenus nimirum inclinât ad honestum sui generis. sicut enim sunt duo officia huius virtutis, fugere turpia, & sectari honesta; ita etiam possunt duas eius partes statui vt ad hæc se extendit. Si tertio modo, sic etiam potest dici pars temperantiæ, quia iuuat ad sectandum temperantiæ decus; sicut verecundia iuuat ad fugiendam eius turpitudinem. Vide diuum Thomam qu. 143. ar. 4. vbi satis breuiter & obscure hanc rem expedit.

Partes subiectiuæ, seu species temperantiæ sunt, *abstinentia*, *sobrietas*, *castitas*, & *puicitia*: quod ex D. Thoma sic ostendi potest. Species enim virtutum, distinctionem accipiunt ex ordine ad diuersa obiecta vel materias; materia autem temperantiæ sunt delectationes tactus, quarum duo sunt genera: quædam enim pertinent ad alimentum, quod constat cibo & potu; & in his quoad cibum, est *abstinentia*; quoad potum, *sobrietas*. Alia delectationes pertinent ad vim gignendi; quarum alia est principalis ex ipso actu coniunctionis; & circa hanc versatur *castitas*. Alia secundariæ, ex oculis, tactibus, amplexibus: circa has est *puicitia*.

Ex quibus patet, temperantiam, secundum D. Thomam, non sic esse virtutem specialem, quasi sit species specialissima; (cum alias species sub se complectatur) sed quia non est communis, sicut quando significat communem virtutis conditionem; nec ad materiam alterius generis se extendit.

Partes potentiales temperantiæ sunt virtutes quædam secundariæ, quæ modum illum, quem tenent temperantia seruat in frænanda cupiditate circa maximas & principales voluptates, retinent circa materias secundarias. Itaque omnis virtus refrænans appetitum in aliquid inordinatè tendentem, & efficiens

Delectabile.

Honestum est fundamentum delectabile.

Honestum strictum.

Partes subiectiuæ quatuor.

20

lex.

efficiens in aliqua materia moderationem, potest dici pars temperantiae, seu virtus ei adiuncta. Tribus autem modis potest fieri haec moderatio. Primo, In motibus animi internis. Secundo, In motibus externis. Tertio, In rebus externis. Motus interni, quibus anima profectur aliquid, (præter concupiscentiam, quam moderatur temperantia) sunt tres. Primus est, Motus voluntatis concitate impetu passionis: & hunc refrænat continentia; qua fit vt licet pars inferior patiat magnos impetus concupiscentiæ, superior tamen non vincatur. Secundus est, Motus spei, tendentis inordinatè in excellentiam aliquam: hunc refrænat humilitas. Tertius est, Motus iræ tendens in vindic-

tam: hunc coërcet mansuetudo, cui affinis est clementia. Externa autem quæ moderatione indigent, sunt duo, motus externi, & cultus externus. Motus externos (sub quibus etiam verba intellige) temperat virtus quædam, quæ modestia morum dici potest. Cultum autem externum & omnem apparatus externum regit alia virtus, quam modestiam cultus vocare possumus. Itaque partes potentiales temperantiae sunt continentia, humilitas, mansuetudo, clementia, & modestia duplex. Interdum tamen modestia accipitur generalius, vt contineat etiam humilitatem & studiositatem, vt patet ex D. Thoma q. 143. & 160. art. 2. vbi quatuor ponit species modestiæ.

CAPVT II.

De speciebus Temperantiæ, Abstinentiæ, Sobrietate, Castitate, Pudicitia.

Habet Dubitationes 16.

DVBITATIO PRIMA.

Quid sit abstinentia.

D. Thomas quest. 146.

Abstinentia.

ABSTINENTIA in materia temperantiae significat propriè alimentorum subtractionem, quæ maior sit, quàm ratio temperantiae per se postulet. non enim qui temperatè bis vescitur carnibus per diem, sumpto fortè manè ientaculo, dicitur abstinere, vel esse abstinens, sed temperans. vnde propriè significat maiorem quendam & insigniorem virtutis temperantiae, circa cibos versantis, actum, & hanc ipsam virtutem, qua parte ad talem actum se extendit. hoc modo passim accipitur à Patribus, qui de abstinentia loquuntur, & 2. Pet. 1. *Mimstrate in scientia abstinentiam.* Tamen D. Thomas hoc loco accipit hoc nomen vt significet integram virtutem temperantiae circa cibos; quæ aliquin nomine specifico caret, & solet nomine communi temperantiae appellari.

Quid sit.

Abstinentia igitur hoc modo accepta, est virtus, cupiditates & delectationes esculentorum inordinatas refrænans, & in ipso vsu debitam moderationem constituens. *Inordinata* autem illæ esse possunt, vel quia trahunt ad id quod est illicitum, (v.g. ad vescendum cibo vetito) vel loco aut tempore incongruo; vel ad nimiam quantitatem; vel ad modum indecorum; vel quia nimis sunt vehementes & importunæ, non sinentes hominem aliud quàm de cibo & ventre cogitare. Hæc igitur omnia refecat & tollit virtus abstinentiæ. facit autem hoc eo modo, quo ratio & appetitus superior rationi conformis, appetitum inferiorem regere & coërcere solet, de quo supra lib. 3. cap. 1. num. 5. & 6. & 1. 2. q. 9. ar. 2.

Debita moderatio in ipso vsu requisita est, quæ valetudini & officio mentis congruit. vnde diuus Augustinus libro 10. Confess. cap. 31. *Hoc me docuisti, vt quemadmodum medicamenta, sic alimenta*

sumpturus accedam. vel certè quæ congruit castigationi corporis & carni (subiugandæ spiritui, absque notabili valetudinis læsione. etsi enim delectationes ciborum non sint appetendæ aut vsurpandæ, nisi quatenus valetudini corporis & idoneæ dispositioni mentis ad suas functiones obeundas congruit; (nisi fortè in casu aliquo particulari, ob causam extrinsecam ratio aliud poscat) tamen hæc mensura non semper est seruanda in illis subtrahendis; possunt enim occurrere circumstantiæ & iustæ causæ, ob quas expediat abstinere etiam plus quàm valetudini congruit, v.g. vt caro castigetur & spiritui subiciatur; vt pro peccatis satisfiat, &c. etiam si vires corporis minuantur: modò tamen non grauiter breui tempore valetudo frangatur, ita vt mens reddatur ad suas functiones ineptior: ea enim bona est corporis valetudo, quæ optimè menti seruit; nam corpus est propter animæ functiones.

Notandum tamen est, quando abstinentia est maior quàm ratio temperantiae per se postulat, non semper illam fieri ex affectu virtutis, quæ sit species temperantiae; ac proinde nec esse semper actum talis speciei formaliter: si enim fiat tantum affectu placendi Deo, erit formaliter opus charitatis; si vt satisfacias pro peccatis, erit opus penitentiae; si vt carnem subicias spiritui, erit opus castitatis, huius enim est frangere libidinem, ac motus carnis inde sequentes, & facere illam rationi parère; si autem quia congruit tibi ad hoc vt mens sit magis idonea ad suas functiones, sic erit propriè actus huius virtutis. Ex cuiuscumque tamen virtutis affectu procedat, semper dicetur actus temperantiae & abstinentiæ; quia est actus virtutis in materia abstinentiæ.

Porro qui abstinentiæ sunt dediti, his duo vitia potissimum vitanda sunt, *impatientia & superbia;*

P p p 2

vt ele-

4
Ex vitia
virtutis
affectu fieri
potest.